

Manzara kompozitsiyasini rangtasvir texnologiyasi asosida yaratishning badiiy ifoda vositalari

Sirojiddin Jomoldin o'g'li Komoldinov
Maftuna Ilyosjon qizi Isaboyeva
Namangan davlat pedagogika instituti

Annotatsiya: Ushbu maqolada rangtasvir darslarida manzara kompozitsiyasini yaratish jarayonining o'ziga xos texnologik va metodik jihatlari ilmiy asosda tahlil qilingan. Tadqiqotda o'quvchilarda ijodiy fikrlashni rivojlantirish, rang sezgisini shakllantirish hamda estetik didni oshirishga qaratilgan samarali pedagogik yondashuvlar yoritilgan. Shuningdek, zamonaviy o'qitish texnologiyalarining rangtasvir mashg'ulotlari jarayoniga ta'siri, ularning samaradorligi va o'quvchilarning badiiy dunyoqarashini kengaytirishdagi roli tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: rangtasvir, manzara kompozitsiyasi, badiiy ifoda, texnologiya, rang uyg'unligi, yorug'lik va soya, ijodiy tafakkur, estetik tarbiya

Artistic means of creating a landscape composition based on painting technology

Sirojiddin Jomoldin oglu Komoldinov
Maftuna Ilyosjon kizi Isaboyeva
Namangan State Pedagogical Institute

Abstract: This article analyzes the specific technological and methodological aspects of the process of creating a landscape composition in painting lessons on a scientific basis. The study highlights effective pedagogical approaches aimed at developing creative thinking in students, forming a sense of color, and increasing aesthetic taste. The impact of modern teaching technologies on the process of painting lessons, their effectiveness, and their role in expanding students' artistic outlook are also analyzed.

Keywords: painting, landscape composition, artistic expression, technology, color harmony, light and shadow, creative thinking, aesthetic education

Tasviriy san'at inson tafakkurini, estetik dunyoqarashini va go'zallikni his etish qobiliyatini shakllantiruvchi muhim san'at sohasidir. U insonni nafaqat tashqi olamni anglashga, balki uni badiiy obraz orqali qayta yaratishga o'rgatadi. Rangtasvir darslari esa bu jarayonning ajralmas qismi bo'lib, o'quvchilarning rang sezgisi, badiiy idroki

va tasviriy ifoda vositalaridan foydalanish mahoratini rivojlantiradi. Ayniqsa, manzara kompozitsiyasi orqali o'quvchi tabiatni kuzatish, uning badiiy mohiyatini idrok etish hamda o'z hissiyotlarini rasm vositasida ifodalashni o'rganadi. Manzara janri o'quvchilarning tasviriy tafakkurini chuqurlashtirib, ularni estetik sezgirlik va badiiy didga yo'naltiradi.

Zamonaviy ta'lim tizimida rangtasvir mashg'ulotlarini tashkil etishda interfaol metodlar hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarning ijodiy faolligini sezilarli darajada oshiradi. Shu bois, manzara kompozitsiyasini o'rgatishda o'qituvchi an'anaviy uslublarni innovatsion yondashuvlar bilan uyg'unlashtirishi zarur. Tasviriy san'at asari - bu silliq yoki qo'pol yuzada bo'yoqlar yordamida yaratilgan badiiy ifodadir. Asarning g'oyaviy mazmuni uning mavzu va syujetida mujassam bo'ladi; syujet esa rassom tomonidan rang, kompozitsiya, shakl, ritm va boshqa ifoda vositalari orqali hayotga tatbiq etiladi.

Har bir rangtasvir asari tuzilish jihatidan bir necha qatlamdan tashkil topadi: asos (fundament), rang qatlami va himoya (lak) qatlami. Asos sifatida ko'pincha mato, yog'och, qog'oz, karton, shisha yoki metall materiallar ishlatiladi. Rang qatlami esa ishlatiladigan texnikaga qarab moybo'yoq, tempera, guash, akvarel yoki boshqa materiallardan tayyorlanadi. Ba'zan asarning uzoq muddat saqlanishini ta'minlash maqsadida uning ustiga yupqa himoya lak suriladi.

Rang - bu tasviriy san'atning eng muhim ifoda vositasi bo'lib, rassom aynan rang orqali borliqni yoki xayoliy olamni jonlantiradi. Rang vositasida makonning chuqurligi, predmetlarning hajmi, fakturasi va moddiylik bilan birga inson ruhiy holati, hissiyotlari va ichki kechinmalari ham ifoda etiladi. Rang ifodasining badiiy kuchi, avvalo, ishlatilgan materiallar sifati, eritgichlar, asbob-uskunalar va asosning xususiyatlariga bog'liq. Masalan, silliq asosda ishlangan asar yumshoqlik va tiniqlik bilan ajralib tursa, g'adir-budir yuzada yaratilgan asar fakturaviy chuqurligi bilan tomoshabinga kuchli estetik ta'sir ko'rsatadi.

Odatda, asar yaratilish jarayoni rassomning tasavvurida paydo bo'lgan g'oyadan boshlanadi. Dastlab bu g'oya qoralama tarzida qog'ozga ko'mirqalam, sangina yoki oddiy qalam yordamida ifodalanadi. Shundan so'ng rassom asar uchun mos asosni tanlab, unga maxsus ishlov beradi. Keyingi bosqichda esa kompozitsiya joylashuvi belgilanib, rang berish jarayoni boshlanadi. Rang berishda rassom turli texnik usullardan foydalanadi: akvarel texnikasi yengillik va shaffoflikni ta'minlasa, tempera va guash texnikalari asarga rang-baranglik va fakturaviy boylik baxsh etadi.

Manzara kompozitsiyasi - bu tabiat go'zalligini badiiy-estetik idrok etish va uni ijodiy tarzda ifodalash san'atidir. Rassom tabiatdagi eng oddiy manzaralarga ham estetik nigoh bilan qarab, ularni o'z hissiyotlari, ruhiy kechinmalari va individual tasavvuri orqali tasvirlaydi. Shuning uchun manzara asarida faqat ko'rgan joy emas, balki rassomning ichki dunyosi, kayfiyati va estetik qarashlari ham aks etadi. Manzara

yaratish jarayonida kompozitsiya markaziy o‘rin tutadi. Kompozitsiya deganda tasvirdagi barcha unsurlar - osmon, yer, daraxtlar, suv sathi, tog‘lar, binolar, hayvonlar yoki inson siymolarining o‘zaro joylashuvi va muvozanati tushuniladi. Rassom har bir elementning joylashuvi, hajmi, masofasi hamda rang uyg‘unligini puxta hisobga olishi lozim. Chunki kompozitsion muvozanat asarning umumiy badiiy ta‘sirini belgilaydi.

Manzara kompozitsiyasida rassomning maqsadi tabiatdagi manzarani mexanik nusxa ko‘chirish emas, balki uni badiiy qayta talqin qilish, ya‘ni o‘z hissiyotlari orqali yangi obrazda ifodalashdir. Shu bois manzara asarida ranglar uyg‘unligi, yorug‘lik va soya o‘yini, atmosferaning holati muhim ahamiyat kasb etadi. Ranglarning psixologik ta‘siri orqali rassom tomoshabinga bahorning muloyim tongi, yozning jazirama issig‘i, kuzning osoyishtaligi yoki qishning sovuq sokinligini his qildiradi. Har bir manzara asari - bu vaqt va makonning muayyan lahzasini badiiy shaklda abadiylashtirgan ifodadir. Shu sababli manzara yaratish rassomdan nafaqat texnik mahorat, balki kuzatuvchanlik, rang sezgisi va hissiy tafakkurni ham talab qiladi.

Manzara kompozitsiyasi turli badiiy yo‘nalishlarda ishlanishi mumkin: realistik, romantik, dekorativ, impressionistik yoki abstrakt uslublarda. Har bir uslub rassomning individual estetik qarashlarini ifodalaydi. Ammo qaysi yo‘nalishda bo‘lmasin, rassomning asosiy maqsadi - tabiat go‘zalligini badiiy vositalar orqali tomoshabinga yetkazish, unda estetik zavq uyg‘otishdir. Shunday qilib, manzara kompozitsiyasi - bu tabiatni tasvirlash vositasi bo‘lish bilan birga, inson ruhiy olamini, hayot go‘zalligini va tabiat bilan uyg‘unlikni ifodalovchi chuqur ma‘naviy mazmunga ega san‘at turidir. Texnologiyalar - bu rangtasvir darslarida manzara kompozitsiyasini yaratish jarayonida qo‘llaniladigan aniq ish tartibi, metod va usullar majmuasidir. Ushbu texnologiyalar o‘quvchi yoki talabaning rasm ishlash bosqichlarini rejalashtirishini, shakl va obyektlarni joylashtirishni, rang uyg‘unligini ta‘minlashni hamda perspektiva vositasida fazoviy chuqurlik yaratishni osonlashtiradi.

Rang uyg‘unligi - rangtasvir asarining mazmunini ifodalovchi va hissiy ta‘sirini kuchaytiruvchi asosiy badiiy vositadir. Rassom manzara yoki boshqa kompozitsiya ustida ish boshlashdan avval ranglarni bir-biriga uyg‘un tanlaydi. Rang doirasi, ularning o‘zaro mosligi va kontrastlik qoidalarini bilish bu jarayonda katta ahamiyat kasb etadi. Turli badiiy texnikalarda rang uyg‘unligini ta‘minlash rasmning umumiy estetik ko‘rinishini belgilaydi. Masalan, och va to‘q ranglar yonma-yon qo‘llanilganda, rasmda kontrastlik paydo bo‘ladi, bu esa asarni jonlantiradi va dinamika beradi. Rassom odatda 3–4 ta asosiy rang tanlab, ular o‘rtasida uyg‘un kombinatsiyalar hosil qiladi. Ranglarning to‘g‘ri tanlanishi manzaraning badiiy ifodasini chuqurlashtirib, asarga tabiiylik, fazoviylik va hissiy aniqlik baxsh etadi. Rangtasvir darslarida manzara kompozitsiyasini o‘rganish jarayoni o‘quvchilarda nafaqat tasviriy ko‘nikmalarni, balki estetik idrok, badiiy fikrlash va ijodiy tafakkurni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu jarayonda zamonaviy texnologiyalar, kompozitsion

yondashuvlar hamda rang uyg'unligini to'g'ri qo'llash muhim o'rin tutadi. Texnologik yondashuvlar rasm ishlash bosqichlarini tizimli tashkil etish, fazoviy chuqurlik va perspektivani aniq ifodalash imkonini beradi. Kompozitsiya esa manzaraning badiiy yaxlitligini ta'minlab, undagi g'oya va kayfiyatni tomoshabinga to'liq yetkazishga xizmat qiladi. Rang uyg'unligi orqali esa asarning estetik ta'siri kuchayadi, hissiy holat va ruhiy muvozanat aks ettiriladi.

Xulosa o'rnida, rangtasvir darslarida texnologiyalar, kompozitsiya va rang uyg'unligining uyg'un qo'llanilishi o'quvchilarning badiiy dunyoqarashini kengaytiradi, ularni ijodkorlikka undaydi va tasviriy san'atning nozik jihatlarini chuqur anglashga yordam beradi. Shu tarzda, manzara kompozitsiyasini o'rgatish jarayoni nafaqat san'at mahoratini, balki estetik tarbiya va ijodiy tafakkurni rivojlantirishning samarali vositasi sifatida namoyon bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. N.Isaxo'jayeva Rangtasvir. Kompozitsiya (Natyurmort) o'quv qo'llanma Toshkent-2014
2. Nabiyev, B., & Usmonova, Y. (2025). NATYURMORT JANRINING RIVOJLANISH TARIXI VA BOSQICHLARINI O'RGANISHNING AHAMIYATI. Universal xalqaro ilmiy jurnal, 2(4.3), 196-200.
3. O'G'Li, B. A. A., & Anvarova, X. I. Q. (2025). Ranglarning xususiyatlari va insonlarga ta'siri. Science and Education, 6(6), 753-757.
4. O'G'Li, B. A. A. (2021). Talabalarda kompozitsiya tuzish va tasvirlash mahoratlarini takomillashtirishda shakllarni masofada ko'rish texnologiyalarini rivojlantirish. Science and Education, 2(9), 333-343.
5. Nabiyev, B. A. O. (2025). The importance of using interactive methods in developing the creative competence of primary school students. Science and Education, 6(10), 461-465.
6. Komoldinov, S., & Ubaydullayeva, M. (2025). O'RAL TANSIQBOYEV IJODIDA O'ZBEKISTON TABIATINING IFODA ETILISHI. Universal xalqaro ilmiy jurnal, 2(4.3), 268-272.
7. Abdirasilov, S., & Komoldinov, S. (2025). QALAMTASVIR MASHG'ULOTLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA ZAMONAVIY TA'LIM TEXNOLOGIYALARI VA METODLARI. Universal xalqaro ilmiy jurnal, 2(4.3), 24-28.
8. Jomoldin o'g'li, K. S. SCIENCE, RESEARCH AND DEVELOPMENT.
9. Adhamjon o'g'li, O. M. (2025). INNOVATION YONDASHUV ASOSIDA BOLALARINI DEKORATIV RASM CHIZISHGA O'RGATISHNING DIDAKTIK AHAMIYATI. IMRAS, 8(6), 142-147.

10. Adhamjon o'g'li, O. M. (2025). NATYURMORT TUZISH VA UNI TASVIRLASH USULLARI. INTELLECTUAL EDUCATION TECHNOLOGICAL SOLUTIONS AND INNOVATIVE DIGITAL TOOLS, 3(33), 75-80.
11. ogli Oktyabrov, M. A. (2025). THE EMOTIONAL EXPRESSION OF ARTISTS THROUGH COLORS AND THE PSYCHOLOGICAL EFFECT OF COLORS IN ARTWORKS. European Review of Contemporary Arts and Humanities, 1(4), 30-34.
- Sattarov, F., & Ashanova, G. (2025). TASVIRIY SAN'AT DARSLARIDA PEDAGOGIK RASM CHIZISHNING O 'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. Universal xalqaro ilmiy jurnal, 2(4.3), 145-149.
12. Sattarov, F., & Abdulaxatova, F. (2025). KUNDALIK HAYOT MAVZULARDAGI DASTGOHLI RANGTASVIRIGA OID MAVZULI KOMPOZITSIYA ISHLASH. Universal xalqaro ilmiy jurnal, 2(4.3), 141-144.
13. Sattarov, F. (2025). ZAMONAVIY BINOLARDA INTERER DIZAYN QISMIDA ZAMONAVIY TASVIRIY SAN'AT. Universal xalqaro ilmiy jurnal, 2(4.3), 15-18.
14. Islomovich, S. F. (2023). RANGTASVIRDA MANZARA JANRINING O'ZIGA XOS TOMONLARI. EDUCATION, 2(16), 269.
15. Болтабоев, А. (2023). Приемы выполнения черновиков в процессе обучения студентов на занятиях изобразительного искусства. Общество и инновации, 4(4/S), 209-213.
16. Xasanboy o'g'li, B. A. TALABALARNI KASBIY-PEDAGOGIK QOBILYATLARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI. Economy and Innovation ISSN, 2545-0573.
17. Xasanboy O'g'li, B. A. O'quv jaryonida qalamchizgi va qoralamalarni bajarishda talabalarni kasbiy-pedagogik kompetensiyasini rivojlatnirish texnologiyasi. Scientific bulletin of namsu-научный вестник намгу-namdu ilmiy Axborotnomasi–2023-yil_7-son.
18. Raximov, H., & Abdullayeva, S. (2025). 5-SINF O 'QUVCHILARIGA TASVIRIY SAN'AT MASHG 'ULOTLARIDA NATYURMORT ISHLASHNI O 'RGATISH. Universal xalqaro ilmiy jurnal, 2(4.3), 191-195.
19. Raximov, H., & Abdinabiyeva, M. (2025). O 'QUVCHILARGA KULOLCHILIK SAN'ATINI O'RGATISHNING NAZARIY MASALALARI. Universal xalqaro ilmiy jurnal, 2(4.3), 219-223.
20. Raximov, H. (2025). O 'QUVCHILARGA MANZARA JANRINI O 'RGATISHDA INNOVATION PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNI O 'RNI. Universal xalqaro ilmiy jurnal, 2(4.3), 214-218.
21. Umarjon o'g'li, H. R. (2021). Technologies for Improving Composition and Drawing Skills Based on the Rules of Composition. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 9(12), 765-767.

22. Раҳимов, Х. (2023, December). ТАСВИРИЙ САНЪАТ НАМУНАЛАРИ ОРҚАЛИ САНЪАТШУНОСЛИК СОҲАСИГА ТАЙЁРЛАШ. In INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE on the topic: "Priority areas for ensuring the continuity of fine art education: problems and solutions" (Vol. 1, No. 01).

23. Abdullayev, O. E. (2021). The impact of historical monuments on human spirituality. *Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(8), 263-268.

24. Shokirjonovna, S. G., & Ergashevich, A. O. (2024). THE TECHNOLOGY OF CREATING A THEMATIC COMPOSITION: INTERPRETING COMPOSITIONAL ISSUES IN PAINTINGS. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 12(2), 12-14.

25. Ibrokhimjonovna, K. I., & Ergashevich, A. O. (2024). EXPLORING THE SCIENTIFIC CHANGE OF COLOR RELATIONSHIPS IN THE LANDSCAPE GENRE. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 12(2), 18-21.

26. Abdullayev, O. E. (2021). Establishment and development of Uzbek theater. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 10(9), 434-440.

27. Badriddinovich, O. B. (2024). TASVIRIY SAN'AT RIVOJIDA UYG'ONISH DAVRI AHAMIYATI. SO 'NGI ILMIY TADQIQOTLAR NAZARIYASI, 7, 6-10.

28. Suyarov, N. T., & Erkaev, E. T. (2021). IMPLEMENTATION OF NATIONAL-REGIONAL COMPONENT IN THE EDUCATIONAL PROCESS IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN. *CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PEDAGOGICS*, 2(08), 117-121.

29. Suyarov, N. T. (2021). Implementation of the national-regional component in the educational process. *Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities*, 11(11), 511-514.

30. Suyarov, N. (2019). TIPS AND METHODS OF USING NATIONAL FOLKLORE IN APPLIED ART LESSONS. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, 1(3), 321-325